

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ KONUŞMA STİLLERİ ÜZERİNE CİNSİYETE DAYALI SOSYOLENGÜİSTİK BİR BETİMLEME

Behice VARIŞOĞLU*

Geliş Tarihi: Ocak, 2018

Kabul Tarihi: Mart, 2018

Öz

Bu çalışmanın amacı, Türkçe öğretmeni adaylarının karşı cinsin konuşma stili hakkındaki görüşlerini tespit etmek ve onların konuşma stilleri üzerine cinsiyete dayalı sosyolengüistik bir inceleme yapmaktır. Çalışmada nitel araştırmanın bir deseni olan olgu bilim deseni kullanılmıştır. Veriler Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında öğrenim gören öğrencilerden kolay ulaşılabılır örnekleme tekniğiyle toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanan veriler, içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi sonuçlarına göre, kızların olumlu ve olumsuz görüşleri ile erkeklerin olumlu ve olumsuz görüşleri ayrı tablolarda gösterilmiştir. Genel bir betimlemenin ardından görüşlerin sosyolengüistik açıdan yorumu yapılmıştır. Çalışmada öne çıkan genel sonuçlar ise şunlardır: Kızlar ve erkekler birbirlerinin konuşma stilleri hakkında olumsuz görüşe sahiptir. Erkekler kızların kız gibi, kızlar da erkeklerin erkek gibi konuşmasını istemektedir.

Anahtar Sözcükler: Konuşma stili, cinsiyet, sosyolengüistik, Türkçe öğretmeni adayları.

A SOCIOLOGICAL DESCRIPTION OF THE PRE-SERVICE TURKISH TEACHERS' SPEAKING STYLES BASED ON GENDER

Abstract

The aim of this study is to determine the opinions of pre-service Turkish teachers about the style of opposite-sex speaking and to make a sociolinguistic analysis. In the study, the phenomenological pattern that one of the qualitative research patterns was used. The data were collected from the students who studying in Gaziosmanpaşa University Faculty of Education the Department of Turkish Education by the convenience sampling technique. The data obtained by semi-structured interview form were analysed by content analysis. According to the content analysis results, the positive and negative opinions of the females and the positive and negative opinions of the males are shown on the separate tables. After a general description, the opinions were commented on from sociolinguistic point of view. According to the results of the study, the general results are as follows: The females and the males have negative opinions about each other's speaking styles. The males want females to speak like a female; the females want males to speak like a male.

Keywords: Speaking styles, gender, sociolinguistic, pre-service Turkish teachers.

* Dr. Öğr. Ü.; Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, bvarisoglu@hotmail.com.

Giriş

Kadın ve erkekler fiziksel ve ruhsal açıdan birbirlerine benzemeyen varlıklardır. Davranış, düşünce, duygu, alışkanlık gibi pek çok yönden birbirlerinden farklılık gösterir. Aynı durum ya da olay karşısında bu iki cinsin verdiği tepkiler aynı değildir. Birisi için önemli olan bir durum diğeri için üzerinde durulmaya değer bir konu olarak değerlendirilmeyebilir. Kadın ve erkeklerin biyolojik farklılıklarına çoğu kez toplumların onlara yükledikleri roller de eşlik eder. Bu bağlamda, iki cins arasındaki ayrım farklı boyutlar kazanmış olur ve toplumda kadın rolü ‘kadın gibi olma’yı ve erkek rolü de ‘erkek gibi olma’yı gerektirmeye başlar.

Kadın ve erkekleri birbirinden ayıran bir diğer özellik de dil kullanımınıdır. Dil, hem biyolojik açıdan hem de toplumsal roller açısından cinsiyet farkını en iyi yansıtan önemli bir öge konumundadır. Aynı sözcükleri, aynı dil kurallarını kullansalar da kadın ve erkeklerin dili kullanma biçimleri aynı değildir.

Yerel, sosyal, siyasal ve bireysel farklılıkların dilde değişkenliğe yol açtığı olgusunu hareket noktası kabul eden sosyolengüistğin araştırma konuları arasında cinsiyet ve dil ilişkisi de yer almaktadır. Sosyolengüistik, kadın ve erkeklerin dili kullanma biçimlerinin birbirinden farklı olmasının nedenlerini araştırırken değişkenliğe yol açan nedenlerin, dilin yapısından mı yoksa cinsiyete yüklenen toplumsal rollerden mi kaynaklandığı; aynı dili konuşan kadın ve erkeklerin dili kullanma biçimleri arasında nasıl bir fark olduğu gibi soruların cevabını aramaktadır (König, 1992).

Özellikle kadın dili üzerine yapılan araştırmalar dil kullanımında kadın ve erkeklerin birbirinden nasıl ayrıldıklarını göstermede önemli bir dayanak olurken; farklı görüşlerle, feminist dil bilimi gibi kendine özgü bir araştırma alanını bile doğurmuştur. Feminist dil bilimi araştırmaları, kadın dilini “erkek dilinin gölgesinden ve kadınları birey olarak ikincilik yazgısından” (Atayurt, 2009: 5) kurtarmayı hedeflemiştir. Onlara göre, cinse dayalı dil değişkenliği çalışmaları, “erkeklerin dilini genel bir kural olarak kabul eden ve kadınların dilini de bu kuraldan sapma” (Şimşek, 2006: 2) hareketi olarak gösteren çalışmalardır. Bu yargının aksine feminist dil bilimciler, eril/ erkil bir dil olmadığını, kadın ve erkeklerin dilde de eşit olduklarını savunmaktadırlar.

Kadın dili araştırmaları bir taraftan feminist dil bilimciler ile dilde değişkenliğe karşı çıkarken diğer taraftan “dilde sosyalizasyon temelli cinsiyet farklılığını kabul eden araştırmacılar” (Öztürk Dağabakan, 2016) ile gelişimini sürdürmüştür. Bu görüşü savunan dilbilimciler, “konuşma sırasında kadınlara erkekler tarafından baskı uygulandığını ve [onlara] dilsel tecavüz edildiğini dile getirmişlerdir” (Öztürk Dağabakan, 2012: 98).

Kadın ve erkeklerin dil kullanımlarındaki farklılığa odaklanan, kadın dilini nazik, kurallı ve duygulu olarak nitelendiren ve bu alana öncülük eden Lakoff (1975), “erkeklerin kullandığı dilden tamamen farklı olan bir kadın dili vardır” diyerek kadın dilinin özellerini ve inceliklerini açıklamaya çalışmıştır. Ayrıca kadınların dildeki “dilbilimsel ayrımcılığı dil kullanmayı öğrenme biçimi ve genel dil kullanımının onları ele alma şekli” olarak iki şekilde yaşadıklarını da dile getirmiştir. Lakoff’un görüşlerine tek tek cevap veren ve tepki gösteren O’Barr ve Atkins (1998) ise, kadın dilini “güçsüzlüğün dili” olarak nitelendirmiş ve erkeklerin dil kullanımının baskın olduğuna işaret etmişlerdir.

Kadın ve erkek dili arasındaki farkın oluşmasında toplumsal roller kadar toplumun cinsiyetler arasında ortaya çıkardığı eşitsizliğin de büyük payı vardır. Dil farklılığının “toplumsal eşitsizliğin nedeni olmaktan çok bir semptomu” olduğunu söyleyen Akunal Okan (1998), “Dil kullanımının cinsiyete bağlı olarak farklılık göstermesi erkek ve kadınların farklı toplumsal deneyimlerinin bir yan etkisidir.” diyerek kadın ve erkek dili arasındaki farkın toplumsal eşitsizlik algısından kaynaklandığını; toplumda kadın ve erkeklerin farklı görüldüğü müddetçe, onların dil kullanımlarındaki farklılıkların da süreceğini belirtmiştir.

Kadın ve erkekler çocukluk çağlarından itibaren toplum içerisinde farklı biçimlerde yetiştirilip büyütülürler. Bu durum onların gelecekte toplumsal rollerini daha iyi yerine getirebilmeleri için gerekli bulunmaktadır. Toplumda “kadına ve erkeğe biçim veren davranış kalıpları onların dillerine de biçim vermektedir” (Vatandaş, 2007). Özellikle konuşma sırasında kadın ve erkeklerin yaptıkları dil tercihleri, toplumsal rollerin iletişim sırasında birer anlam ayırıcı unsur olarak kullanıldığını göstermektedir. Kadın ve erkek dilinin birbirinden farklı olması, sosyal hayat içinde dilin yalnızca bir iletişim aracı olmadığını, bunun ötesine geçildiğini de ifade etmektedir.

“Dilsel farklılıklar sosyal farklılıkların bireyler üzerindeki en belirgin yansımasıdır. Sosyal hayatın içerisinde alt kültürlerde kadın ve erkeklerin farklı algılanması kadın dilinin güçsüz, belirsiz ve iddiasız olarak algılanmasını sağlamıştır.” (Coates, 1998: 379-383). Kadın ve erkeklerin konuşma stillerindeki farklılığı kültürel farklılık, biyolojik cinsiyet, toplumsal roller ve toplumsal cinsiyet sınıflamasıyla açıklamaya çalışan Labov’a (1972: 7) göre kişilerin geçmişleriyle konuşma stilleri arasında güçlü bir ilişki vardır. Ona göre farklı sosyal tabakalardan gelen kişilerin konuşma stilleri birbirinden farklıdır.

Kadınların ve erkeklerin konuşma stillerinde belirgin farklar olduğunu söyleyen Labov’a (1972: 45-79), kadınların kendilerine has bir dil kullanımları olduğunu ve bu kullanımı özel bir terimle ‘kadın dili’ olarak nitelendirdiğini ifade etmiştir. Kadın dilinin özelliklerini belirginleştirmek için onların sık kullandıkları *onaylama soruları sormak, boş sıfat kullanmak,*

kadınların sık yaptığı işlerle ilgili kelimeler konuşmak, kaçamak cevaplar kullanmak, aşırı düzgün gramer kullanmak, 'öyle' sözcüğüne çok yer vermek, kibarlıkta abartılı olmak, fıkra anlatmamak gibi örnekler sıralamıştır.

Trudgill (1972) de kadınların erkeklere göre daha fazla standart dil kullandıklarını, konuşma sırasında dil bilgisi kurallarına daha fazla uyduklarını ve sosyal statünün kadın ve erkek dilindeki bu farkın ortaya çıkmasında etkili olduğunu söylemiştir. Benzer şekilde Fishman (1983: 97) kadınların erkeklere göre daha çok soru formu kullandıklarını, bunu konuşmanın devamlılığını sağlamak için yaptıklarını dile getirmiştir.

Kadın ve erkeklerin dil kullarımlarını *güç* bağlamında değerlendiren ve konuşma stratejilerini belirlemede gücün etkili olduğunu öne süren araştırmacılar da mevcuttur. Bu bağlamda konuşma sırasında söz kesme eyleminin nasıl işlediğini araştıran West ve Zimmerman (1975) erkeklerin kadınlara oranla daha fazla söz kestikleri ve konuşmayı sonlandırdıkları sonucuna varmışlardır. Ayrıca erkeklerin sıradan ve sıra dışı ortamlarda söz kesme stratejilerini daha çok benimsediklerini de eklemiştir.

Kadın ve erkekleri iki farklı kültür olarak değerlendiren ve dil kullarımlarını bu bağlamda inceleyen Maltz ve Borker (1998: 422) ise kadın ve erkeklerin etkileşiminde her iki cinsin de sürekli şikâyet ettikleri iki konu olduğunu belirtmiştir. Bu konuların kadınların ne düşündüklerini asla anlamayan erkeklerden ve dinliyormuş gibi yapan erkekler yüzünden kendilerini kötü hisseden kadınlardan oluştuğunu ifade etmiştir.

Kadın ve erkeklerin, özellikle de gençlerin, konuşma dilindeki farklılıkların birçok nedenden kaynaklandığını söyleyen Açıkalın (1991) ise cinsel, bilişsel ve toplumsal değişimlere ayak uydurmak için gençlerin ölçünlü dilden sapma eğilimi gösterdiklerini ifade etmiştir. Ona göre aile dışında gelişen ilişkiler ve değişen roller gençlerin yeni durumlar karşısında ortaya çıkan dil davranışlarını etkilemektedir.

Kadın ve erkek dili üzerine yapılan araştırmalar genel olarak incelendiğinde, cinsiyetin sosyolengüistik bir değişken olarak ele alındığı ve bireysel dil kullanımında farklılığa neden olan bir unsur olarak değerlendirildiği görülmektedir. Toplumun temelini oluşturan bu iki cinsin farklı dilsel davranışlar sergilemesi ve dile farklı açılardan yaklaşmaları olağan bir durumdur. Onlara toplum tarafından sunulan dilin kişisel tercihler doğrultusunda kullanılması toplumsal iletişim ve beraberinde gelen etkileşim açısından son derece önemlidir. Toplumsal iletişimin çoğunlukla konuşma ile sağlandığı, bireylerin birbirlerini konuşmalarına göre değerlendirdiği gözden kaçırılmamalıdır. Bu bakımdan bireylerin konuşma stillerini iyi seçmesi ve konuya hassasiyet göstermesi toplumsal iletişimin devamlılığı açısından da önemli bir husustur.

Birbirini anlayan, dinleyen, nezaket gösteren; dili etkili, doğru ve yerinde kullanan bireyler konuşmayı iyi becerebilen kişiler olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda iyi konuşmacılar kendilerinin ve karşı cinsin konuşma stillerinin farkında olan kişilerdir. Cinsiyete dayalı konuşma farklılıklarının bireyler arasındaki iletişimin bir engeli olmadığı aksine dilin canlılığı ve devamı için gerekli bir sosyal değişken olduğu iyi anlaşılmalıdır. Bu konuda sorumluluk ailelere ve eğitimcilere düşmektedir. Toplumdaki her ailenin bu sorumluluğu eşit düzeyde üstlenmesi mümkün olmayacağından, bu sorumluluk büyük oranda toplumun her kesimine ulaşabilecek öğretmenlerin üzerinde olacaktır. Bu sebeple cinsiyet farklılığı ve neticesinde oluşan farklı dil kullanımları konusunda bilinçli bir öğretmenin hem kendi konuşma stili hem de karşı cinsin konuşma stili hakkında değerlendirme yapabilmesi öğrencilerine yol gösterecektir. Cinsiyete dayalı dil farklılıklarını anlayabilme ve değerlendirebilme sorumluluğu en fazla ana dili öğretecek olan öğretmenlere düşecektir.

Bu bakımdan bu çalışmanın amacı da Türkçe öğretmeni adaylarının karşı cinsin konuşma stili hakkındaki görüşlerini tespit etmek ve onların konuşma stilleri üzerine cinsiyete dayalı sosyolengüistik bir inceleme yapmaktır. Bu amaç için “Türkçe öğretmeni adaylarının karşı cinsin konuşma stili hakkındaki görüşleri nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır.

Yöntem

Araştırma deseni

Bu çalışmada nitel araştırma yönteminin olgu bilim deseni kullanılmıştır. “Olgu bilim araştırmaları yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu araştırmalarda görüşme yoluyla daha ayrıntılı veriler elde edilebilir. Bu bakımdan bireyler kendilerinin bile farkında olmadıkları ya da üzerinde fazla düşünmedikleri yaşantıları, durumları ve anlamları dışa vurabilirler. Olgu bilim araştırmaları, nitel araştırmanın doğası gereği kesin ve genellenebilir sonuçlar sağlamayabilir; ancak sunulacak örnekler, açıklamalar ve yaşantılar bilimsel literatüre ve uygulamaya ciddi katkılar sağlayabilir. Olgu bilim araştırmalarında içerik analiziyle verilerin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılması amaçlanır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 75). Bu çalışmada da öğretmen adaylarının konuşma stillerinin cinsiyet farklılığına dayalı olarak nasıl algılandığı ortaya konulmaya çalışıldığından olgu bilim deseni tercih edilmiştir.

Katılımcılar

Çalışmanın verileri Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda okuyan öğrencilerden toplanmıştır. Çalışmaya toplam 97 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin 48’i kız, 49’u erkektir. Öğrencilerin yaşları 20 ile 27 arasında değişmektedir

(Grubun yaş ortalaması=23). Kolay ulaşılabilir örnekleme tekniğiyle seçilen öğrenciler, araştırmaya gönüllü olarak destek vermişlerdir.

Verilerin toplanması ve analizi

Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmıştır. Formda öğrencilere “1. Cinsiyetinizi belirtiniz. 2. Karşı cinsin konuşma tarzı hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Beğendiğiniz ve beğenmediğiniz özellikleri belirtiniz.” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Çözümleme işlemi birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmiş, öğrencilerin cevapları söz eylemlere dönüştürülmüş ve okuyucunun anlayabileceği şekilde sayısal verilere dönüştürülerek düzenlenmiştir. Veriler önce analiz işleminden çıkarılan kavramlara ve temalara göre kendi içinde sistemli olacak biçimde gruplandırılmış, daha sonra da genel bir çerçeve içinde üst temalara yerleştirilmiştir. En genel çerçeve olarak sunulan üst temalar ise sosyolengüistik değişkenlere göre belirlenmiştir. Sosyolengüistik değişkenler ise ilgili literatürden tespit edilmiştir. Bu değişkenler,

1. Dil kullanımı ve konuşma üslubu,
2. Baskı, güç ve üstünlük dili,
3. İletişim, etkileşim ve nezaket dili,
4. Standart dil kullanımı ve diksiyon,
5. Beden dili ve fiziksel özellik,
6. Cinsiyete dayalı roller,
7. Cinsel tavırlardır.

Bulgular ve Yorum

Türkçe öğretmeni adaylarının “cinsiyete dayalı dil kullanımları ve konuşma üslupları” hakkındaki görüşleri

Dil sosyal bir olgu, dil kullanımı sosyal bir etkileşimdir. Davranış ve söylemle şekillenen konuşma üslubu ise bireyleri diğerlerinden ayıran önemli bir özelliktir. Kız ve erkeklerin bireysel dil kullanımları, cinsiyet kutuplu sosyal ilişkilerin gelişmesinde ve sürdürülmesinde hatta konuşma üsluplarının geliştirilmesinde de kendini gösterir. Türkçe öğretmeni adaylarının bireysel dil kullanımları ve konuşma üsluplarının cinsiyet farklılığına dayalı olarak nasıl algılandığı ile ilgili bulgular bu başlık altında verilmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin, birbirlerinin dil kullanımı ve konuşma üslubu hakkındaki olumsuz görüşleri Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1: Dil kullanımı ve konuşma üslubuyla ilgili olumsuz görüşler

<i>Kızların görüşleri</i>	<i>f</i>	<i>Erkeklerin görüşleri</i>	<i>f</i>
Küfürlü ve argo konuşmak	34	"Ay nolduu biliyomusoon" şeklinde ağzını yayararak/ dudak büzerek/ sesini incelterek konuşmak	14
Kaba konuşmak	33	Çok konuşmak/ sözü uzatmak/ çok soru sormak/ boş konuşmak/ Ayrıntıya inerek konuşmak	19
Yüksek sesle/ bağırarak konuşmak	12	"kanka", "ya", "üf", "ay" gibi sözlerle konuşmak	5
Düşünmeden konuşmak	9	Bilmediği bir konu hakkında konuşmak	3
Gereksiz/boş/çok konuşmak/ saçmalamak	5	Sinsice/ çıkarıcı konuşmak	2
Kekeleyerek/ duraksayarak konuşmak	3	Dedikodu yapmak	2
Yalan söylemek	2	Bağıra bağıra/ yüksek sesle konuşmak	2
Tekrara düşerek konuşmak	2	Kötümser konuşmak	1
Beklenmedik yorumlar yapmak/ aşırı yorum yapmak	2	Kahkaha ile gülererek konuşmak	1
Kahkaha ile gülererek konuşmak	2		
Mizaha yer vermeden konuşmak	1		

Tablo 1’deki veriler incelendiğinde, erkeklerin konuşma üslubu hakkındaki kızların olumsuz görüşleri arasında en çok vurgulanan konu erkeklerin *küfürlü*, *argo* ve *kaba konuşma* biçimleri olmuştur. Kızlar tarafından benimsenmeyen bu konuşma biçimlerine ek olarak erkeklerin *yüksek sesle/ bağırarak konuşmaları* ve *düşünmeden konuşmaları* da kızları rahatsız eden konuşma davranışları arasındadır.

Tabloda 1’deki verilere göre kızların konuşma üslubuyla ilgili erkeklerin olumsuz görüşleri incelendiğinde ise en çok kızların ‘ay’lı yapıları kullanarak *ağzılarını yayararak/dudak büzerek/seslerini incelterek konuşmaları* erkeklerin benimsemedikleri konuşma davranışlarıdır. Ayrıca çalışmaya katılan erkekler, kızların *çok konuştuğunu/sözü uzattığını/ çok soru sorduğunu, boş konuştuğunu* ve “*kanka*”, “*ya*”, “*üf*”, “*ay*” gibi sözleri çok kullandıklarını da belirtmektedirler.

Her iki cinsin birbirlerine yakıştırmadıkları ortak konuşma biçimlerinin de olduğu görülmektedir. Bunlar *boş konuşmak* (erkek=5, kız=2), *yüksek sesle bağırarak konuşmak* (erkek=2, kız=12), *çok konuşmak* (erkek=12, kız=2) ve *kahkaha ile gülererek konuşmaktır* (erkek=1, kız=2).

Veriler sosyolengüistik açıdan incelendiğinde, dile getirilen bazı görüşlerin literatürde de ele alındığı görülmektedir. Örneğin kaba, küfürlü ve argo konuşma biçiminin erkekler tarafından çok kullanıldığı, kadınların ise daha nazik ve şefkatli bir tavırla konuştuğu çeşitli

araştırmalarda ortaya konulan bir sonuçtur (Öztürk Dağabakan, 2012; Trudgill, 1972; Labov, 1972: 321).

Kadınların mı yoksa erkeklerin mi daha çok konuştukları da sosyolengüistik araştırmalarda üzerinde en çok durulan konulardan biridir. Kadınların erkeklere göre daha çok konuştukları üzerine genel bir yargı olmasına rağmen bu konuyu değerlendiren araştırmacılar hangi cinsin daha çok konuştukları konusunda ortak bir görüşe sahip olamamışlardır. Yapılan araştırmalar kadınların daha çok konuştuklarını doğrulayan sonuçlar ortaya koymamaktadır. Örneğin Spender (1980), kadınların her ortamda rahatça konuşamadıklarını, kendi ortamlarında yaptıkları konuşmaların ise genel olarak sessiz kaldıkları ortamlara göre biraz fazla algılanabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca kadınların genel sessizlik haliyle konuştukları zamanları kıyaslamamak gerektiğini, erkek egemen bir hayatta kadınlara fazla söz hakkı verilemediğini de eklemiştir. Benzer şekilde Tannen (2013: 85) ise konuşmaların yerine ve zamanına göre değerlendirilmesi gerektiğini, her iki cinsin de konuştuğu ortamların farklı olduğunu; konuşma ortamına göre cinslerin konuşkanlık durumlarının değişebileceğini söylemiştir. Konuyu Türk atasözlerini inceleyerek değerlendiren Aydınoglu (2015) da kadınların çok konuştuğu ile ilgili bulguların yeterli olmadığını dile getirmiştir.

Çalışmada tespit edilen görüşlerden biri de dedikodu yapmaktır. Erkek öğrenciler kızların dedikodu yaptıklarıyla ilgili olumsuz bir görüş bildirmişlerdir. Bu konu sosyolengüistik açıdan değerlendirildiğinde, dedikodunun tek bir cinsiyetle özdeşleştirilemeyeceği ortaya konmaktadır. Örneğin Cameron (2005: 491), kadınlara atfedilen bir konuşma ögesi olan dedikodunun, erkeklerin kendi aralarındaki sohbetlerinde de varlık gösterdiğini tespit etmiştir. Kalıp yargıların yersiz olduğunu, karşı cinsi değerlendirme noktasında kişilerin kendi toplumsal cinsiyet algılarının önyargıya sebep olduğunu da eklemiştir. Başka bir araştırmada ise dedikodunun hemen herkes tarafından yapılan bir eylem olduğuna, özellikle kıskançlık ve çekememezliğin dedikoduyu beraberinde getirdiğine; ancak kadınların ve yaşlı erkeklerin dedikoduya daha eğilimli olduğuna dikkat çekilmektedir (Danış, 2015: 20). Bir başka araştırmada Spender (1980), kültürel olarak erkeklerin konuşmasının normal karşılandığını, kadınların ise sessiz kalmasının beklendiğini; bundan dolayı da kadınların konuşmalarının hemen dikkat çektiğini ve dedikodu olarak değerlendirildiğini, buna karşı erkeklerin konuşmalarının dedikodu olarak nitelendirilmediğini söylemiştir.

Türkçe öğretmeni adaylarının cinsiyete dayalı dil kullanımları ve konuşma üsluplarıyla ilgili birbirlerinden beklentileri ise Tablo 2’de gösterilmiştir:

Tablo 2: Dil kullanımı ve konuşma üslubuyla ilgili beklentiler

<i>Kızların beklentileri</i>	<i>f</i>	<i>Erkeklerin beklentileri</i>	<i>f</i>
Yerinde/ ne konuşacağını bilerek konuşmak/ anlamlı ve açıklayıcı konuşmak	7	Açık sözlü/ dobra olmak	2
Açık sözlü olmak/ eveleyip gevelemeden konuşmak/ dobra konuşmak	5	Akıllıca ve zekice cevaplar vermek/ mantıklı konuşmak	2
Boş konuşmamak/ gerektiği kadar konuşmak/ kısa ve öz konuşmak/ sözü uzatmamak	4		
İsimle hitap ederek konuşmak	1		
Komik olmak	1		
Sakin konuşmak	1		
Yüksek sesle konuşmamak	1		

Tablo 2'deki veriler kızların ve erkeklere oranla cinsiyete dayalı dil kullanımı ve konuşma üslubu konusunda sayıca daha çok beklenti içerisinde olduklarını göstermektedir. Kızlar erkeklerin daha *açık sözlü/dobra olmalarını* ve *yerinde/ne konuşacağını bilerek konuşmalarını* beklerken; erkekler de kızlardan aynı şekilde *açık sözlü/dobra olmayı* beklemektedir.

Türkçe öğretmeni adaylarının “cinsiyete dayalı baskı, güç ve üstünlük dili” hakkındaki görüşleri

Toplumsal kurallar, kadın ve erkek için birbirinden tamamıyla farklı olan davranış, düşünüş ve algı kalıpları üretmektedir. Cinslerin biyolojik olarak farklı olmaları toplumsal algılarıyla birleşip dildeki farklılıkta da kendini göstermektedir. Bu durum bazen cinslerin birbirlerine olan üstünlüklerini ve güç anlayışlarını dil aracılığıyla yansıtmalarına sebep olmaktadır. Kız ve erkeklerin konuşma biçimi olarak sergiledikleri baskı, güç ve üstünlük dilinin cinsiyet farklılığına dayalı olarak cinsler tarafından nasıl algılandığı ile ilgili bulgular bu başlık altında verilmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin, birbirlerinin baskı, güç ve üstünlük dilleri hakkındaki olumsuz görüşleri Tablo 3'te gösterilmiştir:

Tablo 3: Baskı, güç ve üstünlük diliyle ilgili olumsuz görüşler

<i>Kızların görüşleri</i>	<i>f</i>	<i>Erkeklerin görüşleri</i>	<i>f</i>
Cinsiyet ayrımı yapmaksızın/Karşı cinsi yok sayarak konuşmak	25	Kibirli/ kendini beğenerek konuşmak	10
Kibirli/ kendini beğenerek konuşmak	8	Karşı cinse karşı önyargılı ve küçümseyici bir tavırla konuşmak	3
Kendini dinletmeye çalışmak/ ısrarcı olmak/ haklı çıkmaya çalışmak/ baskı ve ezici bir üslupla konuşmak/ emir vermek	6	İkna etmeye çalışmak	1
Kavgacı bir üslupla konuşmak/ Kabadayı gibi konuşmak	8		
Kendinden emin/ aşırı güvenle/ ukalaca konuşmak	4		

“Tamam mı?” şeklinde sorgulayarak konuşmak/ yargılayıcı konuşmak	2
Hakaret etmek/ değer vermemek	2

Tablo 3’teki veriler incelendiğinde baskı, güç ve üstünlük dili kategorisinde yer alabilecek maddelerle ilgili sayıca daha fazla görüşün kızlar tarafından ortaya konulduğu, erkeklerin ise fazla bir görüş belirtmediği görülmüştür. Kızların konuyla ilgili erkeklere yönelik olumsuz görüşleri arasında en çok belirttikleri konuşma biçimi *cinsiyet ayrımı yapmaksızın/karşı cinsi yok sayarak konuşmak* olmuştur. Buna mukabil kızlar hakkında erkeklerin en çok görüş birliğine vardıkları konuşma biçimi ise *kibirli/ kendini beğenerek konuşma* biçimidir. Kızlar ve erkekler tarafından en çok dile getirilen bu iki konuşma biçimi, aynı zamanda her iki cinsin de rahatsızlık duyduğu ortak konuşma biçimleridir. Kızların olumsuz görüşleri arasında yer alan *cinsiyet ayrımı yapmaksızın/karşı cinsi yok sayarak konuşmak* şeklinde dile getirilen konuşma biçimi, erkekler tarafından *karşı cinse karşı önyargılı ve küçümseyici bir tavırla konuşmak* şeklinde ifade edilmiştir. Bu maddenin cinsler tarafından ifadesi sırasında ortaya çıkan söylem farkı da dikkat çekicidir. Bu maddenin söylem biçimine göre, kızlar *yok sayılmaktan*; erkekler de *küçümsemekten* hoşlanmamaktadır. Konu ontolojik olarak yorumlandığında, kızların maruz kaldığı baskı, güç ve üstünlük dili erkeklerinkinden daha ağırdır denilebilir. Çünkü anlam söz konusu olduğunda dilin içeriğini dil kullanımı yani söylem de yansıtmaktadır. Graddol ve Swann’a göre cinsiyetçilik kelimelere yüklenen anlamlar üzerinden gelişmektedir ve yüklenen anlamlar kullanıcının dünya görüşü ile doğrudan bağlantılıdır. (Graddol, 1989: 98).

Tablo 3’teki verilere sosyolengüistik açıdan bakıldığında, belirtilen görüşlerin toplumsal cinsiyet algısıyla bütünüyle örtüştüğü görülmektedir. Labov (1972), erkekler ve kadınlar arasındaki konuşmalarına bakılarak onların güç ilişkilerinin anlamlandırılabilceğini vurgulamıştır. Başka bir çalışmada Açıklalın (1991), erkeklerin özellikle biçimsel bağlamda güçlerini ve statülerini belirleyecek ve arttıracak şekilde konuştuklarını, kadınların ise dayanışmayı arttıracak ve sürdürecektir olan dilsel formları tercih ettiklerini ortaya koymuştur.

Kızların dile getirdiği *kavgacı bir üslupla konuşmak, kendinden emin/ aşırı güvenle/ ukalaca konuşmak, kabadayı gibi konuşmak, “Tamam mı?” şeklinde sorgulayarak konuşmak/ yargılayıcı konuşmak, hakaret etmek/ değer vermemek* gibi konuşma biçimleri de sosyolengüistiğin ilgilendiği konular arasındadır. Erkeklerin kızlara karşı uyguladıkları bu baskı, güç ve üstünlük dili cinsiyet ayrımcılığı güden önyargılı bir tutumun dile yansımasıdır. Bu türlü “dil kullanımının sıklık derecesi toplum içinde erkek ve kadın rollerinin tanımlanmasında da etkili olur. Dil masum bir iletişim aracı olmaktan çıkar. Cinsel eşitsizliğin oluşmasında ve sürdürülmesinde etkin bir rol üstlenir.” (Akunal Okan, 1998). Burada onaylama

sorularına ayrı bir parantez açmak gerekir. “*Tamam mı?*” şeklindeki sorular sosyolengüistik literatüründe genellikle kızların sıkça kullandıkları yapılar arasında değerlendirilmiştir. Hatta Lakoff’a (1975) göre güçsüz ve kendine güvensiz kadınların sıkça kullandığı yapılardan biridir. Literatürdeki bu görüşün aksine bu çalışmada “*Tamam mı?*” şeklindeki yapıların erkekler tarafından kullanıldığı ve kızların da bunu kendilerine karşı güç ve baskı dili olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Bu yapıyı *sorgulayarak konuşmak* ile birlikte değerlendiren kızlar bu konuşma biçimini baskı, güç ve üstünlük dili gibi algılamakta ve olumsuz olarak değerlendirmektedir.

Türkçe öğretmeni adaylarının baskı, güç ve üstünlük diliyle ilgili birbirlerinden beklentileri ise Tablo 4’te gösterilmiştir:

Tablo 4: Baskı, güç ve üstünlük diliyle ilgili beklentiler

<i>Kızların beklentileri</i>	<i>f</i>	<i>Erkeklerin beklentileri</i>	<i>f</i>
Cüretkâr konuşmak	1	İkna edici konuşmak	2

Tabloya göre kızların ve erkeklerin baskı, güç ve üstünlük diliyle ilgili birbirlerinden beklentileri oldukça az sayıdadır. Kızlar erkeklerden *cüretkâr konuşmalarını* beklerken; erkekler de kızlardan *ikna edici konuşmalarını* beklemektedir. Erkeklerin ve kızların beklenti içerisinde oldukları konuşma biçimlerinin kendi olumsuz görüşleriyle de çeliştiği görülmektedir (bkz. Tablo 3). Kızlar erkeklerin *kendinden emin/aşırı güvenle konuşmalarını* eleştirirken *cüretkâr konuşmalarını* beklemekte; erkekler de kızların *ikna etmeye çalışmalarından* yakınırken yine *ikna edici konuşmalarını* beklemektedir. Bu durum çalışmaya katılan öğrenciler arasında da kararsız kalınan bir konu olarak öne çıkmaktadır. Yalnız erkeklerin görüşlerindeki ikna etmeye çalışmakla ikna edici konuşmak arasındaki söylem farklılığı dikkat çekmektedir.

Türkçe öğretmeni adaylarının “cinsiyete dayalı iletişim, etkileşim ve nezaket dili” hakkındaki görüşleri

Türkçe öğretmeni adaylarının cinsiyete dayalı iletişim, etkileşim ve nezaket dilinde karşı cinsin nasıl konuştuğuyla ilgili görüşleri bu başlık altında değerlendirilmiş ve veriler Tablo 5’te gösterilmiştir:

Tablo 5: İletişim, etkileşim ve nezaket diliyle ilgili olumsuz görüşler

<i>Kızların görüşleri</i>	<i>f</i>	<i>Erkeklerin görüşleri</i>	<i>f</i>
Utandırarak/ aşağılayarak/ dalga geçerek/ ciddiye almadan konuşmak /Saygısızca/ umursamazca/ seviyesiz bir üslupla/yalaka gibi konuşmak	17	Yapmacık konuşmak/ samimiyetsiz/ sahte bir tebessümle ile konuşmak	5
"Lan", "ağa", "oğlum", "kız", "hişt", "hey", "bayan", "sen" gibi hitap sözlerini kullanmak	12	Düşünmeden/ dinlemeden konuşmak /Aynı anda konuşmak	3
Laubali/rahat bir tavırla konuşmak	10	Her konu ile ilgili konuşmak/ tartışmaya girmek/ Yerine göre konuşmamak	3
Nerede nasıl konuşulacağını bilmemek/ samimiyet derecesini ayarlayamamak/ senli benli konuşmak	9	Lakayt bir şekilde/ saygısızca konuşmak/ Şımararak konuşmak	3

Kırıcı/incitici ve patavatsızca konuşmak	8
Dinlemeden/ dikkatini başka yerlere vererek konuşmak	4
Bilmediği bir konu hakkında konuşmak	3
Lakap takarak konuşmak	3
Tartışma ortamlarında sinirlenerek konuşmak	1
Konuşma kurallarına uymamak	1
Konudan uzaklaşarak konuşmak	1
Teşekkür ve rica etmemek	1
Yapmacık bir tavırla konuşmak	1
Empati yapmamak	1

Tablo 5'teki veriler incelendiğinde, kızların erkeklerin kullandığı hitap sözleriyle ilgili görüşleri dikkat çekmektedir. Erkeklerin kendi cinslerine ve kızlara yönelik kullandıkları hitap sözleri "*Lan*", "*aga*", "*oğlum*", "*kız*", "*hişt*", "*hey*", "*bayan*", "*sen*" gibi sözleri içermektedir. Bu hitap sözleri çoğunlukla benimsenmeyen, hoşça gitmeyen, bazı durumlarda incitici olan sözlerdir. Kişilerin yakınlık ve samimiyet derecesi dışarıda tutulduğunda, iki cins arasında bu hitap sözleriyle gerçekleşen bir konuşmada iletişimin kopması muhtemeldir. Ayrıca bu hitap sözleri kaba ve argo olarak değerlendirilebilecek sözlerdir. Önen (2011) konuyu bireysel dil kullanımı bağlamında değerlendirir ve "Türk toplumunda kadın ve erkek rol modellerinde kabul edilebilir bir dil kullanımı beklentisinin olduğunu; bu beklentiye göre erkek çocukların argo kullanımlarının kız çocuklarına göre daha kabul edilebilir olarak değerlendirildiğini" söylemiştir. Aktaş ve Yılmaz'ın (2017) araştırmalarında da üniversiteli erkek öğrencilerin en çok kullandıkları hitap sözünün *kanka* olduğu tespit edilmiştir. *Lan*, *hey*, *oğlum*, *aga* şeklindeki sözlerin de yine öğrenciler arasında yaygın olarak kullanıldığını belirtmişlerdir. Yine onlara göre kızlar da erkekler gibi benzer hitap sözlerini kullanmaktadır.

Tablo 5'teki verilere göre erkek öğrencilerin en çok görüş birliği içerisinde oldukları konuşma biçimi kızların *yapmacık/samimiyezsiz/sahte bir tebessümle konuşmasıdır*. Ayrıca erkekler kızların *düşünmeden/dinlemeden, her konuyla ilgili, lakayt/saygısızca konuştuklarını* da söylemektedir. Buna karşı kızlar da erkeklerin *laubali, senli benli, ciddiye almadan, kırıcı, saygısızca, dikkatini başka yerlere vererek, lakap takarak konuştuklarını* ifade etmektedir. Her iki cinsin de belirttiği konuşma biçimleri iletişimi engelleyen, etkileşimi azaltan ve nezaket ölçülerine uymayan konuşma biçimleridir.

Konuya ilişkin sosyolengüistik araştırmalar 1970'lerin başında yapılmaya başlanmıştır. İlgili literatüre göre kadın ve erkek konuşmacıların iletişim davranışlarında farklılık gösterebileceği ve farklı konuşma toplulukları oluşturabileceği inancı, araştırmacıların odağı

haline gelmiştir. Konuyla ilgili ilk çalışmalar erkeklerin ve kadınların iletişimsel davranışları bakımından birbirlerinden farklı olduklarını ortaya koymuştur (Coates 1998).

Daha önce giriş bölümünde de değinildiği üzere kadını ve erkeği iki farklı kültür olarak görüp onlar arasındaki konuşma farklılıklarını bu bağlamda değerlendiren Maltz ve Borker (1998) erkeklerin dinliyormuş gibi yapmalarının kadınlar tarafından incitici bulunduğunu; kadınların ne düşündüklerini asla anlayamamanın da erkekler tarafından çokça şikâyet edildiğini ifade etmişlerdir. Montgomery (1995: 168) de iletişimde erkekler için odak noktasının bilgi paylaşımı, kadınlar için ise etkileşim sürecini değerlendirmek olduğunu söylemiştir. Ona göre erkekler ve kadınlar, cinsiyete dayalı iletişim rollerini daha erken yaşlarda ve normal olarak edindikleri için farklı etkileşim stillerine sahiptir.

Kadın ve erkek iletişimindeki yanlış anlaşılmalara üzerine yaptığı araştırmalarında Tannen (2013), kadınların dilinde önceliğin ilişki kurmaya dayalı karşılıklı konuşmalar olduğunu; erkeklerin dilinde ise 'rapor konuşması' olarak tanımlanan ve erkek bağımsızlığının korunması için bir yöntem olarak görülen bilgi ve beceri sergilemenin daha etkili olduğunu dile getirmiştir.

Barletta (2003 *akt.* Özdemir ve Tokol, 2008) ise erkeklerin iletişim sırasında, kadınlara göre daha az ayrıntıya yer verdiğini; bunun sonucunda da duyguya uygun ses tonu ve yüz ifadesini ayarlamada daha az duyarlı olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca erkeklerin kadınlara göre 'ben' zamirini, miktar, zaman, yer, saldırı ve bedene dair isim ve eylemleri de daha çok kullandıklarını söylemiştir.

Türkçe öğretmeni adaylarının iletişim, etkileşim ve nezaket diliyle ilgili birbirlerinden beklentileri ise Tablo 6'da gösterilmiştir:

Tablo 6: İletişim, etkileşim ve nezaket diliyle ilgili beklentiler

<i>Kızların beklentileri</i>	<i>f</i>	<i>Erkeklerin beklentileri</i>	<i>f</i>
Kibar ve nazik konuşmak	10	Kibar ve nazik konuşmak	6
Ahlaklı/ edepli/ saygılı/ özenli konuşmak	9	Saygılı/ incitmeden konuşmak	3

Tablo 6'ya göre kızlar erkeklerin *kibar/ nazik* ve *ahlaklı/edepli/saygılı/özenli konuşmasını* beklerken; erkekler de kızların benzer şekilde *kibar/nazik* ve *saygılı konuşmasını* beklemektedir.

Türkçe öğretmeni adaylarının “cinsiyete dayalı standart dil kullanımı ve diksiyon” hakkındaki görüşleri

Standart dil, “çeşitli yerel ya da toplumsal değişkenliklerin dışında kalan ve dilsel bir topluluğun ortak paydası olarak görülen dildir” (Vardar, 2002: 153). Kız ve erkek öğrencilerin

standart dil kullanımı ve diksiyon konusunda birbirlerinin konuşma biçimlerini nasıl değerlendirdikleri Tablo 7’de gösterilmiştir:

Tablo 7: Standart dil kullanımı ve diksiyonla ilgili olumsuz görüşler

<i>Kızların görüşleri</i>	<i>f</i>
Şiveli/mahalle ağzıyla konuşmak/ kurallı dil kullanmamak	7
Kelimeleri anlamına uygun konuşmamak	3
Az kelime ile konuşmak	2
Kelimeleri yanlış telaffuz etmek/ güzel ve doğru Türkçe ile konuşmamak	2
Komik olmak için şive kullanmak	1
Kısa cümlelerle konuşmak	1

Tablo 7 incelendiğinde, erkek öğrencilerin görüş belirtmedikleri konuyu sadece kızların değerlendirdiği görülmektedir. Kızlar erkekleri en çok *şiveli/mahalle ağzıyla konuşmak/ kurallı dil kullanmamak* konusunda eleştirmektedir. *Kelimeleri anlamına uygun kullanmamak, az kelime ile konuşmak, kelimeleri yanlış telaffuz etmek* ve *kısa cümlelerle konuşmak* da onların eleştirileri arasındadır.

Literatüre göre, erkekler dil bilimsel olarak dili doğru kullanma konusunda kadınlar kadar titiz değildir. Labov (2001: 321), kadınların hem kendi cinsleriyle hem de erkeklerle yaptıkları konuşmalarda saygınlık dilini benimsediklerini; dil bilgisi kurallarını kullanmada, doğru tonlama, telaffuz ve vurgu yapmada daha özenli davrandıklarını söylemiştir. Trudgill (1972) ise erkeklerin gündelik dil biçimlerini kullandıklarını, bu sayede dilsel değişimlere daha açık olduklarını ifade etmiştir. Cheshire (1982) da erkek çocuklar arasında standart olmayan dil yapılarının daha fazla kullanıldığını söylemiştir.

Standart dil kullanımı ve diksiyon konusunda cinsiyete dayalı beklentiler ise Tablo 8’de sunulmuştur:

Tablo 8: Standart dil kullanımı ve diksiyonla ilgili beklentiler

<i>Kızların beklentileri</i>	<i>f</i>	<i>Erkeklerin beklentileri</i>	<i>f</i>
Etkileyici, güzel ve gür bir ses tonuyla konuşmak	8	İstanbul Türkçesi ile konuşmak/ şiveli konuşmamak	6
Kurallı konuşmak/ şiveli konuşmamak	2	Diksiyonu iyi olmak	1
Kelimeleri doğru telaffuz etmek	1	Etkileyici konuşmak	1
Güzel şiir okumak	1	Kelimeleri anlamına göre konuşmak	1

Tablo 8 incelendiğinde, hem kızların hem de erkeklerin standart dil kullanımı ve diksiyon konusunda birbirlerinden beklentileri olduğu görülmüştür. Kızlar erkeklerin *etkili bir ses tonuyla konuşmalarını, şiveli konuşmamalarını, kelimeleri doğru telaffuz etmelerini* ve *güzel şiir okumalarını* beklemektedir. Erkekler ise kızlardan benzer şekilde *İstanbul Türkçesi*

konuşmalarını, iyi bir diksiyona sahip olmalarını, etkileyici konuşmalarını ve kelimeleri anlamlarına uygun şekilde konuşmalarını istemektedir.

Türkçe öğretmeni adaylarının “cinsiyete dayalı beden dili ve fiziksel özellik” hakkındaki görüşleri

Türkçe öğretmeni adaylarının cinsiyete dayalı beden dili kullanımları ve fiziksel özelliklerinin dile yansımalarıyla ilgili veriler Tablo 9’da gösterilmiştir:

Tablo 9: Beden dili ve fiziksel özelliklerle ilgili olumsuz görüşler

<i>Kızların görüşleri</i>	<i>f</i>	<i>Erkeklerin görüşleri</i>	<i>f</i>
Aşırı el kol hareketleriyle konuşmak	5	Göz teması kurmadan konuşmak	4
Yakın mesafeden konuşmak	5	Korkak ve ürkekçe/ çekingen bir tavırla/ erkeklerden uzak durarak konuşmak	4
Konuşurken tükürük saçmak	3	El kol hareketi yaparak konuşmak	3
Yavaş konuşmak	2	Saçlarıyla oynayarak konuşmak	2
Eli ayağı birbirine dolaşarak/ heyecanlanarak konuşmak	2	Sakız çiğneyerek konuşmak	1
Konuşurken tuhaf sesler çıkarmak	2	Yavaş konuşmak	1
Jest ve mimikleri kullanamamak	1	Hızlı konuşmak	1
Çok hızlı konuşmak	1		
Sakalıyla oynayarak konuşmak	1		
Anlaşılmaz olmak (yarım ağız konuşmak)	1		

Tablo 9 incelendiğinde, erkek öğrenciler, kızların *göz teması kurmadan, korkak ve ürkekçe/ çekingen bir tavırla/ erkeklerden uzak durarak, el kol hareketi yaparak ve saçlarıyla oynayarak konuşmasını* beğenmediklerini bildirmişlerdir. Kızlar ise erkeklerin aşırı el kol hareketleriyle, *yakın mesafeden, tükürük saçarak, eli ayağı birbirine dolaşarak, tuhaf sesler çıkararak ve yavaş yavaş konuşmalarını* eleştirmişlerdir. Kız ve erkek öğrencilerin biyolojik farklılıkları, beden dillerini farklı şekilde kullanma ve yorumlama biçimlerinde de kendini göstermektedir. Bir insanı tanımanın en iyi yollarından biri beden dilini anlamaktır. Söze yansıtıl(a)mayan pek çok mesaj, kişilerin beden dilinden okunabilir. Bu nedenle, iletişimde beden dilinin yeri oldukça önemlidir.

Cheshire’a (1982: 258) göre, erkek çocukların anlatma biçimleri onları, buldukları ortamda, bir grup üyesi olarak konumlandırmaya yarayan bir araçtır. Kızlar tarafından benimsenen konuşma tarzı ise daha bireyseldir ve onların kimliklerini yansıtmaya, kişiler arası iletişimde ilişkilerini ortaya çıkarmaya yarayan bir işlevdedir. Bu nedenle iki cinsin anlatım biçimindeki farklılık kadar konuşmanın beden diline yansımaları da farklılık arz eder. Çalışmaya katılan Türkçe öğretmeni adaylarının cinsiyete dayalı anlatım biçimlerindeki farklılığı beden diliyle birlikte değerlendirmeleri de bu bakımdan önemlidir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin beden dili ve fiziksel özellikleri konusunda birbirlerinden beklentileri Tablo 10’da verilmiştir:

Tablo 10: Beden dili ve fiziksel özelliklerle ilgili beklentiler

<i>Kızların beklentileri</i>	<i>f</i>
Göz teması kurarak konuşmak	2
Kıyafetlerini düzelterek konuşmak	1

Tablo 10’daki verilerde, erkeklerin beklentilerinin bulunmadığı, kızların ise erkeklerin konuşma davranışlarını sergilerken *göz teması kurarak* ve *kıyafetlerini düzelterek konuşmalarının* istendiği yer almaktadır.

Türkçe öğretmeni adaylarının “cinsiyete dayalı roller” hakkındaki görüşleri

Türkçe öğretmeni adaylarının konuşma stillerinde cinsiyete dayalı rolleri nasıl algıladıklarıyla ilgili bulgular Tablo 11’de yer almaktadır:

Tablo 11: Cinsiyete dayalı rollerle ilgili olumsuz görüşler

<i>Kızların görüşleri</i>	<i>f</i>	<i>Erkeklerin görüşleri</i>	<i>f</i>
Kelimeleri ağızda yuvarlayarak/ kız gibi konuşmak	3	Kaba üslupla konuşmak/ erkek gibi konuşmak	2
Kibar görünmek için olduğundan farklı konuşmak	3		

Tablo 11 incelendiğinde, cinsiyete dayalı rollerin öğrencilerin görüşlerinde çok açık ifadelerle ortaya konulduğu görülmektedir. Kızlar erkekleri *kız gibi konuşmak* ve *kibar görünmeye çalışmakla* erkekler de kızları *kaba üslupla/ erkek gibi konuşmakla* eleştirmektedir. Bu söylemlere göre kızlar kibar görünmenin erkek davranışı olmadığını; erkekler de kaba konuşmanın bir erkek davranışı olduğunu kabul etmektedir.

Sosyolengüistik açıdan konuya bakıldığında, Lakoff’un görüşleri durumu özetlemektedir. Lakoff (1975) kızların ve erkeklerin toplumsallaşma sürecinde dili edinme ve kullanma biçimlerinin farklı şekilde geliştiğini; kızlardan kaba ve kötü kelimelerden uzak durarak hanımefendi dilini benimsemelerinin istendiğini; erkeklere ise herhangi bir müdahalenin yapılmadığını belirtmiştir.

Türkçe öğretmeni adaylarının “cinsel tavırlar” hakkındaki görüşleri

Çalışmaya katılan öğrencilerin konuşma biçimine yansıyan cinsellikle ilgili görüşleri ise Tablo 12’de sunulmuştur:

Tablo 12: Cinsel tavırlarla ilgili olumsuz görüşler

<i>Kızların görüşleri</i>	<i>f</i>
Gözlerini dikerek/ yiyecekmiş gibi bakarak/ asılarak konuşmak	3

Tablo 12'deki verilere göre konuşmaya yansayan cinsellik ya da cinsel tavırla ilgili konuya yalnızca kızlar temas etmiştir. Görüş bildiren kızların, erkeklerin konuşma sırasında *kendilerine gözlerini dikerek/yiyecekmiş gibi bakarak/asılarak konuşmalarından hoşlanmadıkları* görülmüştür.

Sonuç

Türkçe öğretmeni adaylarının karşı cinsin konuşma stili hakkındaki görüşlerini tespit etmek ve onların konuşma stilleri üzerine cinsiyete dayalı sosyolengüistik bir inceleme yapmak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada ulaşılan sonuçlar aşağıda sıralanmıştır:

1. Çalışmaya katılan öğrencilerin en çok görüş bildirdikleri konu konuşma üslubu ve dil kullanımı konusudur. Her iki cinsin de birbirlerinin dil kullanımı ve konuşma üslubu hakkında olumsuz görüşleri vardır. Çalışmaya katılan kız öğrenciler, erkeklerin küfürlü ve argo konuşmasından, kaba konuşmasından ve yüksek sesle/ bağırarak konuşmasından hoşlanmazken; erkekler, kızların "Ay nolduu biliyomusoooo" şeklinde ağzını yayarak/ dudak büzerek/ sesini incelterek konuşmasından, çok konuşmasından, boş konuşmasından ve "kanka", "ya", "üf", "ay" gibi sözlerle konuşmasından hoşlanmamaktadır.

2. Çalışmaya katılan kız öğrenciler, erkeklere oranla cinsiyete dayalı dil kullanımı ve konuşma üslubu konusunda sayıca daha çok beklenti içerisindedir. Ancak her iki cins de birbirinden açık sözlü/dobra konuşmayı beklemektedir.

3. Çalışmada tespit edilen baskı, güç ve üstünlük diliyle ilgili olumsuz görüşlerin en çoğu kızlara aittir. Kızlar en fazla erkeklerin cinsiyet ayrımı yapmaksızın/karşı cinsi yok sayarak konuşmasından, kibirli/ kendini beğenerek konuşmasından ve kendini dinletmeye çalışarak/ ısrarcı olarak/ haklı çıkmaya çalışarak/ baskı ve ezici bir üslupla/emir vererek konuşmasından hoşlanmamaktadır. Erkekler ise kızların kibirli/kendini beğenerek konuşmasından ve karşı cinse karşı önyargılı ve küçümseyici bir tavırla konuşmasından hoşlanmamaktadır.

4. Kızların ve erkeklerin baskı, güç ve üstünlük diliyle ilgili birbirlerinden beklentileri oldukça az sayıdadır. Kızlar erkeklerden *cüretkâr konuşmalarını* beklerken; erkekler de kızlardan *ikna edici konuşmalarını* beklemektedir.

5. Cinsiyete dayalı iletişim, etkileşim ve nezaket diliyle ilgili görüşlerin en çoğunu kızlar bildirmiştir. Kızların en çok üzerinde durdukları konuşma biçimi erkeklerin kızlara yönelik hitaplarındaki biçimdir. "Lan", "aga", "oğlum", "kız", "hişt", "hey", "bayan", "sen" gibi hitap sözlerinden hoşlanmadıklarını söyleyen kızlar; erkeklerin laubali/rahat bir tavırla konuşmalarından, samimiyet derecesini ayarlayamadan/ senli benli konuşmalarından ve

utandırarak/ aşağılayarak/ dalga geçerek/ ciddiye almadan konuşmalarından da hoşlanmamaktadır. Erkekler ise kızları yapmacık/ samimiyetsiz/ sahte bir tebessümle konuşmak, düşünmeden/ dinlemeden konuşmak ve her konu ile ilgili konuşmak konusunda eleştirmektedir.

6. Türkçe öğretmeni adaylarının iletişim, etkileşim ve nezaket diliyle ilgili birbirlerinden beklentileri ise ortaktır. Her iki cins de birbirinin kibar, nazik ve saygılı bir dil kullanmasını beklemektedir.

7. Standart dil kullanımı ve diksiyonla ilgili erkekler herhangi bir görüş belirtmezken; kızlar erkekleri en çok şiveli/mahalle ağzıyla konuşmak/ kurallı dil kullanmamak konusunda eleştirmektedir. Kelimeleri anlamına uygun kullanmamak, az kelime ile konuşmak, kelimeleri yanlış telaffuz etmek ve kısa cümlelerle konuşmak da onların eleştirileri arasındadır.

8. Standart dil kullanımı ve diksiyon konusunda görüş bildirmese de beklenti içerisinde olan erkekler vardır. Erkekler kızlardan İstanbul Türkçesi konuşmalarını, iyi bir diksiyona sahip olmalarını, etkileyici konuşmalarını ve kelimeleri anlamlarına uygun şekilde konuşmalarını beklerken; kızlar da erkeklerden etkili bir ses tonuyla konuşmalarını, şiveli konuşmalarını, kelimeleri doğru telaffuz etmelerini ve güzel şiir okumalarını beklemektedir.

9. Türkçe öğretmeni adaylarının cinsiyete dayalı beden dili kullanımlarının ve konuşmaya yansıyan fiziksel özelliklerinin her iki cins tarafından da ele alındığı görülmüştür. Erkek öğrenciler, kızların göz teması kurmadan, korkak ve ürkekçe/ çekingen bir tavırla/ erkeklerden uzak durarak, el kol hareketi yaparak ve saçlarıyla oynayarak konuşmasını beğenmediklerini söylemişlerdir. Kızlar ise erkeklerin aşırı el kol hareketleriyle, yakın mesafeden, tükürük saçarak, eli ayağı birbirine dolaşarak, tuhaf sesler çıkararak ve yavaş yavaş konuşmalarını eleştirmişlerdir. Bu konuda erkeklerin herhangi bir beklentisi bulunmazken; kızlar erkeklerden göz teması kurarak ve kıyafetlerini düzelterek konuşmalarını beklemektedir.

10. Çalışmaya katılan öğrencilerin konuşma stillerinde cinsiyete dayalı rollerin nasıl algılandığıyla ilgili en belirgin sonuç kızların kız gibi, erkeklerin erkek gibi konuşması gerektiğidir. Kızlar erkekleri kız gibi konuşmak ve kibar görünmeye çalışmakla erkekler de kızları kaba üslupla/ erkek gibi konuşmakla eleştirmektedir.

11. Çalışmaya katılan öğrenciler arasında, konuşma biçimine yansıyan cinsellikle ilgili görüş bildirenler yalnızca kızlar olmuştur. Kızlar, erkeklerin konuşma sırasında kendilerine gözlerini dikerek/yiyecekmiş gibi bakarak/asılarak konuşmalarını sevmediklerini ifade etmişlerdir.

Öneriler

Bu çalışmada kız ve erkek öğrencilerin cinsiyete dayalı konuşma stilleri ele alınmıştır. Çalışma, nitel araştırma yönteminin ilkelerine göre düzenlendiğinden elde edilen veriler, evrene genellenmemiş; literatüre dayalı bir perspektif çizilmiş ve çalışmaya katılan öğrencilerle sınırlı tutulmuştur. Bu nedenle yapılacak olan yeni çalışmalarda nicel araştırma yöntemi kullanılabilir ve veriler evrene genellenebilir. Ayrıca çalışmanın hedef kitlesi Türkçe öğretmeni adayları olduğundan bu çalışmada sadece bu kitleden katılımcı seçilmiştir. Başka çalışmalarda yeni hedef kitleleriyle çalışılabilir.

Kaynaklar

- AÇIKALIN, I. (1991). Türk Gençlerinin Yaşıtları Arasında Kullandıkları Konuşma Biçimleri. *Dilbilim Araştırmaları*, İstanbul: Hitit Yayınevi.
- AKTAŞ, E. ve YILMAZ, İ. (2017). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Kullandıkları Hitapların Toplumdilbilim Açısından İncelenmesi. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, 59, 577-594.
- AKÜNAL OKAN, Z. (1998). Dil ve Cinsiyet: Reklam Dili Çözümlemesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(5), 187-198.
- ATAYURT, D. (2009). 'Dişil Dil': Bir Örneklem Olarak 1990'larda Türk Edebiyatında 'Kadın' Şairler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AYDINOĞLU, N. (2015). Kadın ve Dil. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 217-230.
- CAMERON, D. (2005). Language, Gender and Sexuality: Current Issues and New Directions. *Applied Linguistics*, 26(4), 483-501.
- CHESHİRE, J. (1982). 'Linguistic Variation and Social Function'. In: Romaine, S. (ed) *Sociolinguistic Variation in Speech Communities*. London: Edward Arnold Ltd., 153-166.
- COATES, J. (1998). *Language and Gender: A Reader*. Cornwall: Blackwell.
- DANIŞ, M. S. (2015). *Dedikodunun Sosyolojisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- FİSHMAN, P. (1983) *Interaction: The Work Women Do*. Santa Barbara: University of California.
- GRADDOL, D. and SWANN, J., (1989). *Gender Voices*. Oxford: Basil Blackwell.
- KÖNİĞ, G. Ç. (1992). Dil ve Cins: Kadın ve Erkeklerin Dil Kullanımı. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 1(1992): 25-36.
- LABOV, W. (1972) *Language In The Inner City*. Oxford: Basil Blackwell.
- LABOV, W., (2001). *Principles of Linguistic Change*, Blackwell: Massachusetts.
- LAKOFF, R. (1975). *Language And Woman's Place*. *Language And Society*, 2, 45-79.

- MALTZ, D. and BORKER, R. (1998). "A Cultural Approach to Male-Female Miscommunication", In J. Coates (ed.) *Language And Gender: A Reader*, 417-435, Oxford: Blackwell Publishing.
- MONTGOMERY, J. W., (1995). Examination Of Phonological Working Memory in Specifically Language İmpaired Children. *Applied Psycholinguistics*, 16, 355-378.
- O' BARR, W. and ATKİNS, B. (1998) "Women's Language" Or "Powerless Language"? In J. Coates (ed.) (1998) *Language And Gender: A Reader*. Oxford: Blackwell Publishing.
- ÖNEN, E. (2011). Bireysel Dil Kullanımını Etkileyen Etkenler. *Dil Dergisi*, 152, 57-67.
- ÖZDEMİR, E. ve TOKOL, T. (2008). Kadın Tüketicilere Yönelik Pazarlama Stratejileri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 57-80.
- ÖZTÜRK DAĞABAKAN, F. (2012). Toplumdilbilimsel Bir Kavram Olarak Kadın-Erkek Dil Ayrımına Türkçe Ve Almanca Açısından Bir Yaklaşım. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]* 47, 87-106.
- ÖZTÜRK DAĞABAKAN, F. (2016). Bir Toplumdilbilimsel Değişken Olarak Türkiye'de Kadın Dili Araştırmaları ve Görsel Medyada Kadın Dili. *Diyalog* 2016/1: 40-54.
- SPENDER, D. (1980). *Man Made Language*. London: Routledge & Kegan Paul.
- ŞİMŞEK, B. (2006). *Kadınlar Arası Konuşma Sürecinde Toplumsal Cinsiyetin Dil Üzerinden Sergilenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TANNEN, D. (2013). *Beni Hiç Anlamıyorsun* (3. Baskı). (Çev. Osman Deniztekin). İstanbul: Varlık Yayınları.
- TRUDGİLL, P. (1972) Sex, Covert Prestige and Linguistic Change in the Urban British English of Norwich. *Language in Society*, 1(2), 179-195.
- VARDAR, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual.
- VATANDAŞ, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. file:///C:/Users/ASUS%20PC/Downloads/6015-16429-1-SM%20(2).pdf.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ZİMMERMAN, D. and WEST, C (1975). 'Sex Roles, Interruptions and Silences in Conversation'. In Thorne, B. and Henley, N. (eds) (1975) *Language And Sex: Difference And Dominance*. Rowley: Newbury House.